

ประเทศไทยอีก ๕ ปีข้างหน้ากับ Digital Economy

โดย นายอานันท์ ปันยารชุน

อดีตนายกรัฐมนตรี

จัดโดย สมาคมธุรกิจคอมพิวเตอร์ไทย (ATCI)

วันพุธที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๔๒

บริษัท เมโทร ซิสเต็มส์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

ท่านผู้มีเกียรติ

ความรู้เป็นรากฐานของการพัฒนาสังคม การเปลี่ยนแปลงสำคัญ ๆ ของโลก เกิดจากความรู้ที่เพิ่มพูนขึ้นมาใหม่ ๆ ทั้งสิ้น แทนพิมพ์ของ Gutenberg ทำให้สิ่งตีพิมพ์แพร่ไปทั่วทั้งยุโรป สร้างความรู้และปฏิวัติความตื่นตัวของสังคมโลก ความรู้เป็นทรัพยากรที่ไม่มีการอิมิตัวต่างกับทรัพยากรของโลกอุตสาหกรรม เช่น อสังหาริมทรัพย์ แรงงานหรือวัตถุดิบที่มีข้อจำกัด ต่างกับทรัพยากรโลก อุตสาหกรรมไม่สูญหายไปจากผู้ครอบครอง ทอม วัตสัน ผู้ก่อตั้ง IBM มักกล่าวกับเชลล์แมนของเขาว่า “ถ้าคนสองคนเอาเงิน ๑ ดอลลาร์มาแลกกัน ต่างคนต่างจะกลับบ้านด้วยเงินคนละ ๑ ดอลลาร์เท่าเดิม” “แต่ถ้าทั้ง ๒ คน แลกความคิดเห็นและความรู้ซึ่งกันและกัน ต่างคนต่างจะมีความรู้เพิ่มขึ้นอีกคนละหนึ่งอย่าง” นอกจากนี้ความรู้ยังแตกยอดและเปลี่ยนแปลงไปกับเวลา Francis Bacon เน้นการใช้ความรู้เพื่อรวมวิชาการและปรัชญาให้เกิดเทคโนโลยีเพื่อสังคม จึงได้กล่าวไว้ว่า “ความรู้คือพลัง (Knowledge itself is power)” ซึ่งพลังในวันนั้น หมายถึงความสามารถที่จะโน้มน้าวและควบคุมธรรมชาติ แต่ความรู้ก็ถูกต่อยอดมาเป็นความรู้ ในเชิงได้เปรียบและเสียเปรียบในสังคม เกิดเป็นพลังในเชิงอำนาจ Bacon เองคงจะผิดหวังถ้าเป็นพลังอำนาจในทางที่ไม่ดีต่อสังคม ความรู้ได้มาจากข้อมูลที่อาจเป็นได้ทั้งถ้อยคำหรือสิ่งของ เราสามารถให้รหัสตัวเลขแทนข้อมูลทุกชนิด Pythagoras จึงได้กล่าวไว้ว่า “All things are numbers” ซึ่งเรากำลังเห็นว่าเป็นจริง เพราะข้อมูลทุกอย่างที่คอมพิวเตอร์ใช้ทำงาน ต้องเป็นรหัสตัวเลขทั้งสิ้น จึงเป็นที่มาของคำว่า ดิจิตอล เพราะฉะนั้นสังคมที่ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และการสื่อสารโทรคมนาคมเป็นเครื่องมือ จึงได้ชื่อว่าสังคมดิจิตอล

สังคมดิจิตอล เป็นสังคมที่ใช้ข้อมูลข่าวสาร (information) กับทุกกิจกรรม การผลิตต้องใช้ information ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิต การค้า ตราสารเงินตรา การบริหาร การสื่อสารบันเทิง การศึกษา ล้วนแล้วแต่ใช้ information ทั้งสิ้น จึงไม่แปลกใจเลยว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและคมนาคม

(ICT – Information and Communications Technology) ทำให้ปริมาณการค้าบริการที่มี information เป็นวัตถุดิบเพิ่มขึ้นอย่างเหลือเชื่อในปี ๑๙๙๕ การส่งออกของบริการโลก ซึ่งรวมถึงงานทรัพย์สินทางปัญญา เช่นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (software) การให้คำปรึกษามีมูลค่ามากกว่าอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และยานยนต์รวมกันหรือมากกว่าปริมาณรวมของการส่งออกอาหารและน้ำมันโลก อุตสาหกรรม ICT จึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดมหึมา และเติบโตเร็วที่สุดอันหนึ่ง

อุตสาหกรรม ICT ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ สังคมอย่างมากมาย การแพร่ขยายการใช้เครือข่าย internet ยิ่งทำให้ตลาด ICT โตขึ้นไปอีก Internet เชื่อมโยงทำให้โลกติดต่อเข้าหากัน และยังใช้ information เพิ่มขึ้นมากอีก Internet ถูกใช้งานทั้งทางด้านติดต่อธุรกิจและงานส่วนตัว แทนจดหมายแทนโทรศัพท์ ติดต่อค้นหาข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้ ตลอดจนการใช้เพื่อการบันเทิงและซื้อขายของกัน

โลกได้ก้าวเข้าไปสู่สังคมดิจิทัลแล้ว และเราก็กำลังถูกกำหนดให้เข้าร่วมด้วย ความจริงแล้ว ส่วนใหญ่ชาติที่พัฒนาแล้ว จะเป็นผู้กำหนดอนาคตให้กับชาติด้อยพัฒนา ซึ่งก็มีทั้งในแง่ดีและเสีย ข้อดีคือการตัดขั้นตอนการพัฒนา เพราะการได้รับความรู้ วิทยาการที่ดี ได้แนวทางเศรษฐกิจสังคมที่มีการทดสอบแล้วก่อน ทำให้เราเดินไปข้างหน้าได้เร็วและง่ายขึ้น แต่ข้อเสียคือเราไม่ได้พัฒนาความคิดและสร้างสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตัวเองหรือเป็นผู้นำเลย สังคมดิจิทัลเป็นอีกอนาคตหนึ่งที่ชาติพัฒนาแล้ว ยื่นมาให้เรา แต่เราก็ปฏิเสธไม่ได้เพราะถ้าหากเราไม่ไปด้วย เราก็จะไม่สามารถแข่งขัน หรืออยู่ร่วมกับสังคมโลกใหม่ได้

สมาคมธุรกิจคอมพิวเตอร์ไทย (ATCI) ได้เสนอให้ผู้มีประสบการณ์ ในด้านต่าง ๆ มาเสนอข้อคิดเกี่ยวกับสถานะเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองใน ๕ ปีข้างหน้า เพื่อจะให้ผู้เชี่ยวชาญ ICT ถกกันว่าเราจะไปสู่สังคมดิจิทัลได้อย่างไร ซึ่งก็เป็นแนวคิดที่ดี เพราะถ้าเราอยากรู้ว่าจะไปที่ไหนกันได้อย่างไร เราก็จะต้องรู้ตัวเองก่อนว่าเรากำลังอยู่ที่ไหน จะไม่บอกกล่าวลี้ไปในเรื่องใดเป็นพิเศษ เพราะจะได้ฟังจากท่านผู้อภิปรายหลายท่านอยู่แล้ว แต่จะขอแสดงข้อคิดเห็น ๔ - ๕ ประการในการที่จะก้าวเข้าสู่สังคมดิจิทัล

๑. อีก ๕ ปีข้างหน้าความเหลื่อมล้ำของสังคมภายใน ยังคงจะมีอยู่ คำถามมีอยู่ว่าสังคมดิจิทัลที่เกิดขึ้นใหม่ จะกระจายและซึมซับเข้ากับสังคมปัจจุบันได้เร็วมากน้อยแค่ไหน มีการกล่าวกันว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรมโลก ทำให้ระดับความรวยและจนของสังคมห่างกันมากขึ้น มีความเห็นว่าเป็นบ้านเรา สังคมดิจิทัลจะยิ่งแบ่งแยกขั้วต่างของสังคมให้มากขึ้นกว่ายุคอุตสาหกรรม ความรวย

ความจน คนมีคนไม่มี ความสงบเรียบร้อยกับอาชญากรรมสังคม ความไฟฟืนและความผิดหวังกลับ
จะเห็นเด่นชัดขึ้น

เรื่องของคนมีและไม่มี จะเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมเรา คนส่วนใหญ่ของเรายังมีฐานะยาก
จน ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ หรือโอกาสได้ใช้เกือบไม่มีเลย เครื่องคอมพิวเตอร์ยังแพง
และจำเป็นน้อยกว่าปัจจัยสี่ที่เขายังมีไม่พอด้วยซ้ำ บริการการสื่อสารยังไม่ทั่วถึงและราคายังสูงกว่าที่
จะให้คนจนเหล่านี้มีโอกาสใช้ได้

แต่คนไม่มีโอกาสเหล่านี้ จะมีโอกาสเห็นและรับรู้จากภาพความจริงและจากสื่อต่าง ๆ ว่าคน
ที่มีโอกาสมีความสุขและได้เปรียบเขามากนัก ซึ่งจะเป็นการสร้างความคาดหวังที่เลื่อนลอยเพิ่มต่อไป
อีก ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำทลายให้รัฐ และผู้วางแนวนโยบายจะต้องทำทุกอย่างเพื่อลดช่องว่างนี้ให้ได้

๒. อีก ๕ ปีข้างหน้า เราจะต้องใช้เวลาในการปรับระดับสังคมภายในและภายนอกมาก
ขึ้นอีก สังคมดิจิทัลจะเปิดประตูให้เราเข้าไปสู่สังคมโลกมากขึ้น ข้อมูลของแต่ละประเทศมีมากมาย
ให้รู้เห็น ให้เปรียบเทียบถึงนโยบาย และความสามารถของรัฐที่ประสบความสำเร็จกว่าเรา เปรียบ
เทียบถึงประสิทธิภาพของเศรษฐกิจและสังคมเรากับคู่แข่ง ทำให้คิดว่าจะเป็นความกดดัน หรือเป็น
การทำทลายให้เรามูมานะขึ้น ความรู้สี่กษัตินิยมกับแรงผลักดันให้คล้อยตามโลกและกติกาใหม่ ๆ
ของโลก จะสร้างความกังวลให้แก่รัฐและสังคมไทยมากน้อยแค่ไหน รัฐจะต้องเรียนรู้และสร้างความ
เข้าใจกับสังคมว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมโลก ไม่แตกต่างกับครอบครัวที่ต้องมีการเอื้ออาทรซึ่งกันและ
กัน การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันเป็นสิ่งจำเป็น และเมื่อทำด้วยความยุติธรรมย่อมไม่
เป็นการสูญเสียอธิปไตย การเจรจาต่อรองผลประโยชน์ จะไม่จำกัดเพียงภายในประเทศต่อไปอีก รัฐ
จะต้องพัฒนาทักษะของการโน้มน้าวและเจรจาระดับนานาชาติทุกแขนงของเศรษฐกิจสังคมให้ดีและ
มากขึ้น

๓. การลดช่องว่างระหว่างประสิทธิภาพขององค์กรเอกชนและรัฐ สังคมดิจิทัลเป็น
สังคมของผู้มีความรู้และสังคมบริการที่ดี เป็นความหวังที่จะให้ทุกคนยืนอยู่ในระดับเดียวกัน แต่
บริการของเอกชนและบริการของรัฐนับวันกลับจะห่างไกลกันมากขึ้น องค์กรเอกชนมีการลงทุนใช้
เทคโนโลยีและปรับปรุงองค์กรให้มีประสิทธิภาพล้ำหน้ากว่าภาครัฐมาก ปฏิบัติการรวดเร็ว กระชับ
ตัว ให้ความสำคัญกับลูกค้าและใช้เครือข่าย ICT ทำทุกอย่างที่จะได้มาซึ่งบริการที่ดี แต่องค์กรรัฐยัง
คงปฏิบัติการในรูปแบบเดิม มีกฎระเบียบขั้นตอนมาก งานล่าช้าไม่เป็นที่พึงพอใจแก่ประชาชน ยังใช้ ICT
เพื่อลดแรงงานและเวลาเพื่องานภายในมากกว่าภายนอกอยู่ ไม่มีการใช้ ICT เพื่อลดขั้นตอนปฏิบัติ

งานและบริการประชาชนให้จับไว้ขึ้น เป็นการสูญเสียทรัพยากรและเวลาของสังคมที่วัดเป็นเงินไม่ได้ แต่ยังคงเป็นภาระให้ประชาชนรับต่อไป

ปัญหาประสิทธิภาพของการบริหารรัฐเป็นปัญหาค้างคาที่ทราบและเข้าใจกันดี แต่การแก้ไขเป็นไปอย่างล่าช้า และถูกต้องด้านกันมาก เพราะกลัวการเปลี่ยนแปลง กระทบต่อความมั่นคงของตำแหน่ง กลัวเทคโนโลยี ตลอดจนกลัวสูญเสียอำนาจ เพราะฉะนั้นจะต้องมีการปฏิรูประบบราชการให้เร็วขึ้น ต้องสามารถให้ความรู้และบริการประชาชน ให้ได้ทัดเทียมกับที่ภาคเอกชนกำลังกระทำอยู่ รัฐจะต้องพัฒนาและดึงดูดเจ้าหน้าที่ ICT ที่มีความรู้และคุณภาพเข้าสู่ระบบราชการ จัดตั้งองค์กรที่มีทักษะในการช่วยให้ก้าวไปสู่สังคมดิจิทัลอย่างและเร็วขึ้น

๔. สร้างบรรยากาศให้คุ้นเคยกับเทคโนโลยีเพื่อจัดระเบียบและกติกาใหม่ของสังคม สังคมดิจิทัลต้องการเรียนรู้ มีระเบียบและกติกาใหม่ คนรุ่นปัจจุบันจะต้องปรับเปลี่ยนให้ยอมรับคอมพิวเตอร์ ในขณะที่วงการคอมพิวเตอร์พยายามทำทุกอย่าง ให้การใช้เทคโนโลยีง่ายและเป็นธรรมชาติมากขึ้นแต่ยังต้องใช้เวลา แต่การใช้คอมพิวเตอร์ของทุกวันนี้ไม่ใช่การเรียนวิชาเขียนโปรแกรมหรือปลูกปล้ำกับเทคโนโลยีที่ยุ่งยาก เราใช้คอมพิวเตอร์เพื่อเก็บข้อมูล พิมพ์เอกสาร ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งวิชาการ การใช้ง่ายขึ้นมาก อุปกรณ์ทุกชนิดมีคอมพิวเตอร์ฝังตัวอยู่ การใช้คือเพียงการอ่านคำอธิบาย หรือเข้าใจสัญลักษณ์ของเครื่องและเลือกกดปุ่ม คนรุ่นปัจจุบันต้องหัดใช้ ATM เครื่องเสียงหรือโทรทัศน์ โทรศัพท์ไร้สาย และจอ PC ที่พ่วงต่อกับ Internet ให้เป็นธรรมดา ความคุ้นเคยเช่นนี้จะทำให้การใช้เครือข่ายดิจิทัลเป็นที่ไว้วางใจและแพร่หลายได้เร็วขึ้น

การทำธุรกิจค้าขายบนเครือข่าย Internet ที่เรียกกันว่า “Electronic Commerce” ต้องการกติกาใหม่ ใครคือผู้ขาย ใครคือผู้ซื้อ ใครรับผิดชอบว่าซื้อขายกันไม่ผิดตัว ใครรับผิดชอบในการจ่ายเงิน ดิจิตอล ยังเป็นปัญหาทั่วโลก แต่ปัญหาจะถูกจัดไป เช่นเดียวกับเมื่อสมัยที่คนเราเริ่มรู้จักการใช้ตัวเลขแทนรหัสหรือก่อนกรวด มีปัญหาต่อต้านในการใช้มาก เพราะตัวเลขถูกบิดเบือนแก้ไขกัน จนเกือบเป็นที่ยอมรับไม่ได้ กฎหมายปัจจุบันต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อรองรับกฎกติกาใหม่ และป้องกันอาชญากรรมหรือความผิดพลาดเพื่อปกป้องประโยชน์ให้กับสังคม

กฎกติกาใหม่จะต้องสอดคล้องกับนานาชาติ เพราะสังคมดิจิทัลเป็นสังคมที่ไร้พรมแดน การปรับปรุงแก้ไขระเบียบการค้า กฎหมาย กติกาสังคมต้องมีอีกมาก แต่จะต้องทำพร้อมกันทั้งภายในและภายนอกประเทศ รัฐจะต้องพัฒนาความรู้และความสามารถของบุคลากรทางด้านเทคโนโลยีและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ให้สามารถรองรับกติกาและเงื่อนไขระดับชาติได้ เพราะนอกจาก

การต่อช่องทางด้านเกษตรแล้ว เรายังเป็นรองในการต่อช่องทางด้านเทคโนโลยีมาก (ITA, IPR, Rule of Origin)

๕. การต่อสู่ทางการเมือง และการเรียกร้องประชาธิปไตยเต็มใบ จะยังคงมีต่อไป รัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยรื้อยเปอร์เช่นยังอยู่ไกลกว่าที่จะมองเห็น แต่เราไม่จำเป็นต้องรอเรื่องนี้ที่จะให้ชาติพัฒนาและรุ่งเรือง เราต้องการรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส สุจริต และมีความเป็นผู้นำที่เด็ดเดี่ยว สังคมดิจิทัลที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้ ถ้าขาดติดต่อกันได้สะดวก และเชื่อมโยงกับโลกภายนอกได้อย่างไร้รอยต่อ จะเกิดขึ้นได้เมื่อรัฐสนับสนุน ต้องมีนโยบายและความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติให้เป็นผล รัฐจะต้องเป็นผู้นำและลงทุนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดปริมาณวิกฤติ (critical mass) เพื่อลดค่าใช้จ่ายของส่วนรวมในระยะยาว และให้เกิดการใช้เทคโนโลยีอย่างแพร่หลาย

สังคมดิจิทัลเป็นอีกระลอกหนึ่งของการพัฒนาของโลกที่จะเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดนิ่ง ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ตายตัว แต่จะเป็นเพียงการโอบล้อม และปฏิรูปสังคมให้อยู่ในกรอบที่เหมาะสมกับช่วงกาลเวลา ICT และ Internet ในวันนี้ทำให้เราเห็นว่า สังคมจะเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายดิจิทัล เพื่อให้สังคมโลกได้ร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันทำธุรกิจ และเป็นอยู่กันอย่างสงบสุข แต่ยังคงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกันตลอดไป เพราะประวัติศาสตร์บอกเราว่า **“นวัตกรรมที่ตั้งใจไว้ในวันนี้ มักจะเปลี่ยนประโยชน์ไปในวันหน้าอย่างคาดไม่ถึง”** เช่นเดียวกับประโยชน์ของพลาสติกมีมากมายเท่ากว่า ความตั้งใจเริ่มต้นของโรลส์รอยท์จะให้มันเป็นเพียงปุ่มประดับหัวเกียร์ให้แวววาวเท่านั้น แม้กระทั่ง Internet เองก็เกิดขึ้นมาจากเครือข่ายงานทหารและข่ายวิจัยพัฒนาของสหรัฐ โดยไม่มีใครคาดคิดว่าจะกลายเป็นเครือข่ายเศรษฐกิจสังคมโลกในปัจจุบัน

โดยสรุป สังคมดิจิทัลเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประเทศไทยต้องการผู้นำในการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความพร้อมของสังคมใหม่นี้ เป็นการทดสอบถึงความสามารถของเรา ที่จะเรียนรู้และปรับตัวเข้าสู่สังคมโลก ซึ่งจะต้องเริ่มต้นจากรัฐในการสร้างบรรยากาศให้เกิดความร่วมมืออย่างใกล้ชิดจากภาพเอกชน การเปลี่ยนแปลงนี้จะต้องเกิดขึ้นรวดเร็วให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก มิฉะนั้นเราจะเสียเปรียบในการแข่งขัน เพราะสังคมดิจิทัลเป็นสังคมที่จะต้องชิงไหวชิงพริบกันในเชิงความรู้ในเวลาจำกัด